

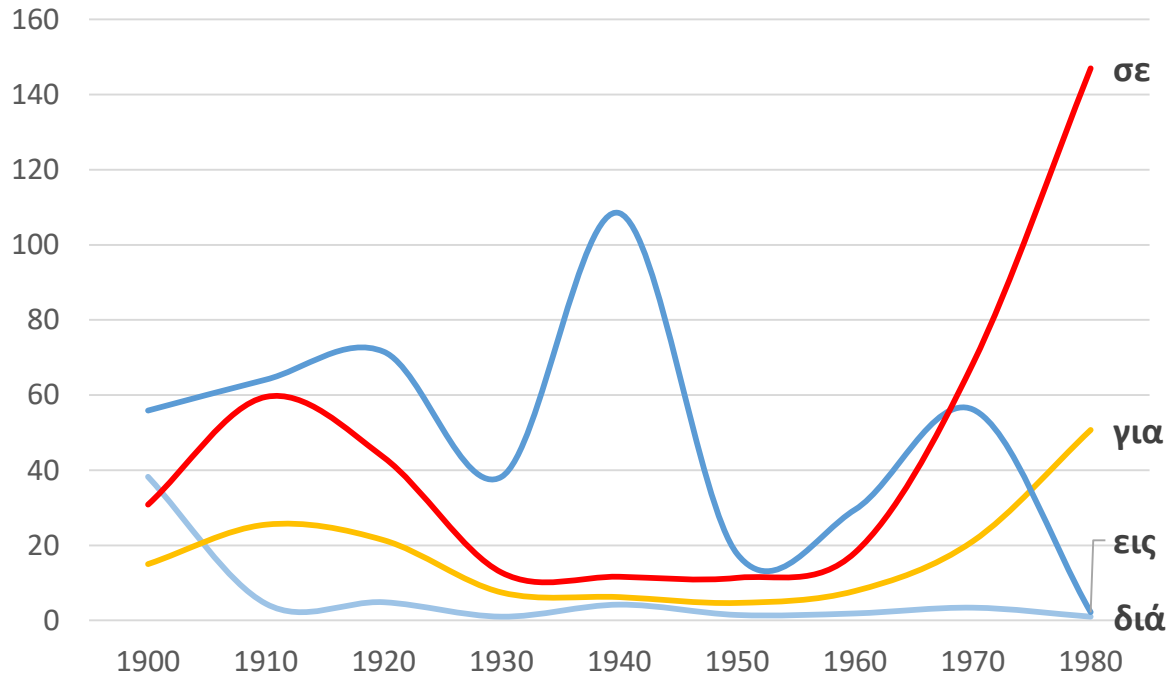
Πρόσφατη γλωσσική αλλαγή στα ελληνικά: Στοιχεία από το *Σώμα Κειμένων Ελληνικών Κινηματογραφικών Διαλόγων*

Διονύσης Γούτσος

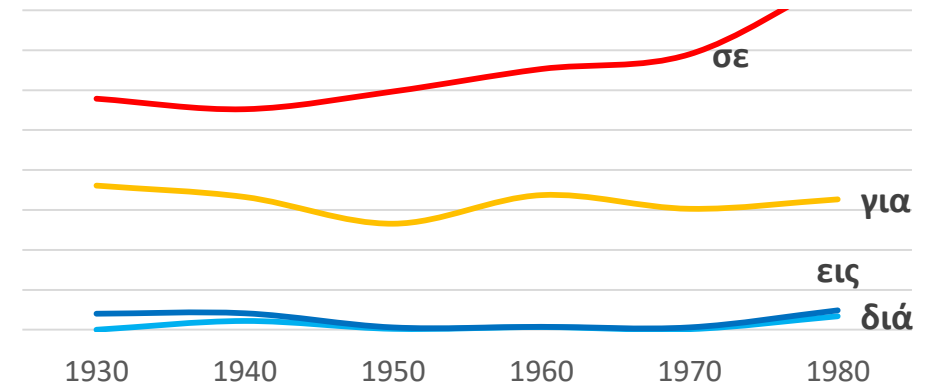

ΣΕΚ20

Κινηματογραφικοί διάλογοι

«Οικογένεια» σωμάτων κειμένων

*Διαχρονικό Σώμα
Ελληνικών Κειμένων του
20ού αιώνα*

ΣΕΚ 20

~ 4 εκατ. λέξεις
1900-1989
Goutsos et al. (2017)
www.greekcorpus20.phil.uoa.gr

Σώμα Ελληνικών Κειμένων ΣΕΚ

~ 30 εκατ. λέξεις
1990-2010
Goutsos (2010)
www.sek.edu.gr

ΣΕΚ20

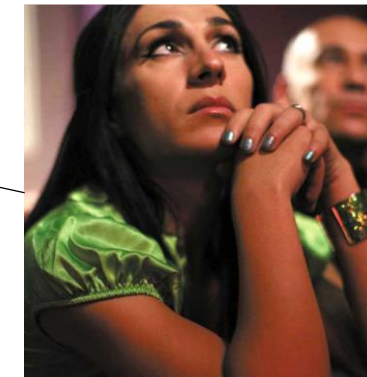
<i>Κειμενικοί τύποι</i>	<i>Κειμενικά είδη</i>
Προφορικές ειδήσεις	κινηματογραφικά επίκαιρα
Δημόσιες ομιλίες	κοινοβουλευτικές, ακαδημαϊκές, άλλες
Συνομιλία	κινηματογραφικοί διάλογοι (~210.000 λέξεις)
Λογοτεχνία	μυθιστορήματα, διηγήματα, ποίηση, θεατρικά έργα, στίχοι τραγουδιών
Ακαδημαϊκά κείμενα	ανθρωπιστικά, κοινωνικά/οικονομικά, θετικές επιστήμες
Νόμος και Διοίκηση	νομικά και διοικητικά κειμενικά είδη
Ιδιωτικά κείμενα	επιστολές

Σώμα Κειμένων Ελληνικών Κινηματογραφικών Διαλόγων (ΣΚΕΚΔ) μεταγραφή διαλόγων από ταινίες

Δεκαετίες	Ταινίες (N)	Λέξεις (N)
1930	1	8.728
1940	11	63.651
1950	14	142.265
1960	15	158.432
1970	13	138.879
1980	15	134.731
1990	9	65.661
2000	7	52.256
2010	2	13.241
	87	777.844

SFF19-1940-0001	Αδούλωτοι σκλάβοι (1946)	1946		Σκηνοθεσία-σενάριο: Βίων Παπαμιχάλης
SFF19-1940-0002	Οι γερμανοί ξανάρχονται (1948)	1948		Σκηνοθεσία: Αλέκος Σακελλάριος, Διασκευή σεναρίου: Αλέκο
SFF19-1940-0003	Η φωνή της καρδιάς (1943)	1943		Σκηνοθεσία-σενάριο: Δημήτρης Ιωαννόπουλος
SFF19-1940-0004	Χειροκροτήματα	1944		Σκηνοθεσία: Γιώργος Τζαβέλλας, Σενάριο: Γιώργος Τζαβέλλας
SFF19-1940-0005	Μαρίνα	1947		Σκηνοθεσία: Αλέκος Σακελλάριος, Σενάριο: Αλέκος Σακελλάριος
SFF19-1940-0006	Εκατό χιλιάδες λίρες	1948		Σκηνοθεσία: Αλέκος Λειβαδίτης, Σενάριο: Νίκος Τσιφόρος
SFF19-1940-0007	Χαμένοι Άγγελοι	1948		Σκηνοθεσία-σενάριο: Νίκος Τσιφόρος
SFF19-1940-0008	Διαγωγή μηδέν	1949		Σκηνοθεσία: Γιάννης Φιλίππου, Μιχάλης Γαζιάδης, Σενάριο: Νίκος Τσιφόρος
SFF19-1940-0009	Δύο κόσμοι	1949		Σκηνοθεσία: Ιάσων Νόβακ, Σενάριο: Αντώνης Ζερβός
SFF19-1940-0010	Ο κόκκινος βράχος	1949		Σκηνοθεσία-σενάριο: Γρηγόρης Γρηγορίου
SFF19-1940-0011	Ραγισμένες καρδιές	1945		Σκηνοθεσία: Ορέστης Λάσκος, Σενάριο: Νίκος Τσιφόρος
SFF19-1950-0001	Η ωραία των Αθηνών (1954)	1954		Σκηνοθεσία-σενάριο: Νίκος Τσιφόρος
SFF19-1950-0002	Δεσποινίς ετών 39 (1954)	1954		Σκηνοθεσία: Αλέκος Σακελλάριος, Διασκευή σεναρίου: Αλέκο
SFF19-1950-0003	Ναυάγια της ζωής (1959)	1959		Σκηνοθεσία: Μαρία Πλυτά, Διασκευή σεναρίου: Ορέστης Λάσκος
SFF19-1950-0004	Έλα στο θείο (1950)	1950		Σκηνοθεσία-σενάριο: Νίκος Τσιφόρος
SFF19-1950-0005	Σάντα Τσικίτα	1953		Σκηνοθεσία: Αλέκος Σακελλάριος, Σενάριο: Αλέκος Σακελλάριος
SFF19-1950-0006	Γκολ στον έρωτα	1954		Σκηνοθεσία-σενάριο: Τζανής Αλιφέρης
SFF19-1950-0007	Λατέρνα, φτώχεια και φιλότιμο	1955		Σκηνοθεσία-Σενάριο: Αλέκος Σακελλάριος
SFF19-1950-0008	Στέλλα	1955		Σκηνοθεσία-Σενάριο: Μιχάλης Κακογιάννης
SFF19-1950-0009	Η θεία από το Σικάγο	1957		Σκηνοθεσία-Σενάριο: Αλέκος Σακελλάριος
SFF19-1950-0010	Δύο αγάπες δύο κόσμοι	1958		Σκηνοθεσία-Σενάριο: Ηλίας Παρασκευάς
SFF19-1950-0011	Ο λεφτάς	1958		Σκηνοθεσία-σενάριο: Νίκος Τσιφόρος
SFF19-1950-0012	Το ξύλο βγήκε από τον παράδεισο	1959		Σκηνοθεσία-Σενάριο: Αλέκος Σακελλάριος
SFF19-1950-0013	Λαός και Κολωνάκι	1959		Σκηνοθεσία-Σενάριο: Γιάννης Δαλιανίδης
SFF19-1950-0014	Ο μεθύστακας	1950		Σκηνοθεσία-Σενάριο: Γιώργος Τζαβέλλας

SFF19-1960-0001 <Αλέκος> ξέρω έχω πείρα <Λίλα> στις μαθήτριες; <Αλέκος> στα κλιμακοστάσια <Λίλα> τότε γιατί ζητήσατε να επιστρέψετε στο φράγμα; <Αλέκος> στα- στα φράγματα έχω μεγαλύτερη πείρα <Λίλα> περίεργο (.) εγώ θα έλεγα ότι δεν έχετε ιδέα (.) ούτε από φράγματα ούτε από φραγμούς <Αλέκος> με συγχωρείτε (.) θα ήθελα να μ' ακούσετε <Λίλα> έχουμε εργασία <Αλέκος> μόνο για ένα λεπτό (.) προηγουμένως έκανα μια ανοησία γιατί δεν ήξερα <Λίλα> τι πράγμα; <Αλέκος> ότι είσαστε διπλωματούχος του Πολυτεχνείου <Λίλα> α (.) δηλαδή για να:: γλιτώσει μια γυναίκα από σας πρέπει απαραίτητως να έχει δίπλωμα <Αλέκος> μάλιστα (.) όχι (.)

SFF19-1980-0008 <Μπέτυ> λοιπόν ωραία πήγαμε σήμερα έτσι; <Τζίμης> μια χαρά πήγαμε σκίσαμε <Μπέτυ> λοιπόν εγώ πάω να χορέψω <Τζίμης> κάθισε λίγο μαζί μας <Μπέτυ> α:: όχι θέλω να πάω να χορέψω άσε με <Τζίμης> κάτσε <Μπέτυ> άσε με παιδάκι μου <Τζόννης> το προχώρησες καθόλου το ζήτημα; <Τζίμης> που να το προχωρήσω ρε Τζόννη δεν μείναμε και ποτέ μόνοι μας όπου πηγαίναμε και ο αδερφός της μαζί <Τζόννης> το 'χει καταλάβει ο αδερφός της ότι σου αρέσει η Μπέτυ; <Τζίμης> ξέρω 'γώ; (.) μπορεί ναι μπορεί όχι <Τζόννης> έρχεται μια μεγάλη παρέα <Στάθης> ΣΠΕΡΑ <Τζίμης> καλησπέρα

1932: πρώτη ομιλούσα ταινία στα ελληνικά:
Ο αγαπητικός της βοσκοπούλας

“As the state was using an archaic and, to a certain degree, incomprehensible language, cinema became the first form of collective entertainment through which the vernacular gained legitimacy and acceptance” (Karalis 2012: 23)

- Τυποποίηση της ΝΕ: «γλωσσικό ζήτημα»
  - πριν την επανάσταση (1821): κοινή νόρμα χωρίς τυποποίηση
  - 19ος αιώνας: διαφοροποίηση δημοτικής (L) και καθαρεύουσας (H)
  - τέλος 20ού αιώνα: καθιέρωση δημοτικής ως επίσημης γλώσσας
- Κοινωνική διγλωσσία (diglossia): Ferguson (1959)
- “what is societally recognized as diglossia is not directly related to how actual people implement the relevant contrasts” (Daltas 1994: 348)
  - > *τι έκαναν οι πραγματικοί ομιλητές/ομιλήτριες σε υπαρκτά περικείμενα*

Ερευνητικά ερωτήματα:

- Ποια στοιχεία γλωσσικής αλλαγής μπορούν να διαπιστωθούν στο ΣΚΕΚΔ;
- Πώς διαμορφώνονται οι κινηματογραφικοί διάλογοι ως κειμενικό είδος;

Μεθοδολογία:

- Λέξεις-κλειδιά για κάθε δεκαετία σε σχέση με το ΣΚΕΚΔ στο σύνολό του
- Λέξεις-κλειδιά στο ΣΚΕΚΔ σε σύγκριση με τα υποσώματα προφορικών και λογοτεχνικών κειμένων του ΣΕΚ και το υποσώμα λογοτεχνικών κειμένων του ΣΕΚ20
- Δεν περιλαμβάνονται ονόματα και θεματικές λέξεις-κλειδιά (πρβλ. Bednarek 2012, McIntyre 2012)
- Συχνότητες και ποιοτική ανάλυση

- Λέξεις-κλειδιά (Γούτσος & Φραγκάκη 2015: 73 κ.εξ.):

σύγκριση καταλόγων συχνότητας με στατιστικό τρόπο: συχνότητα X σε ένα σώμα κειμένων - συχνότητα X τους σε σώμα κειμένων αναφοράς

στατιστική σημαντικότητα

Λέξεις-κλειδιά σε κάθε δεκαετία I

	1930	1940	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010
ΟΡΟΙ ΑΠΕΥΘΥΝΣΗΣ	<i>αφεντικό</i>	<i>πρόεδρε</i>	<i>κύριε αδερφέ δεσποινίς</i>	<i>υπουργέ κυρ- κυρία</i>				<i>αρχηγέ</i>	

> από ιεραρχικούς/επίσημους/σεξιστικούς σε ανεπίσημους όρους

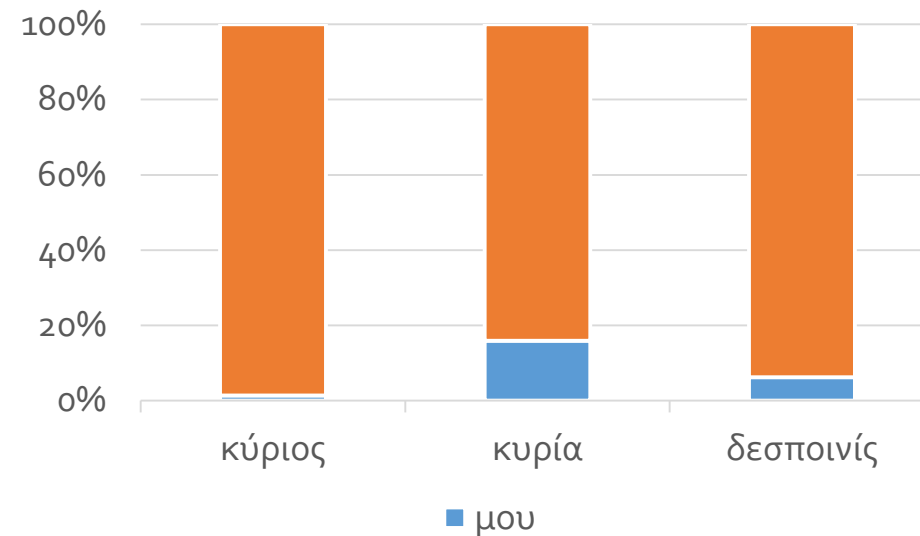
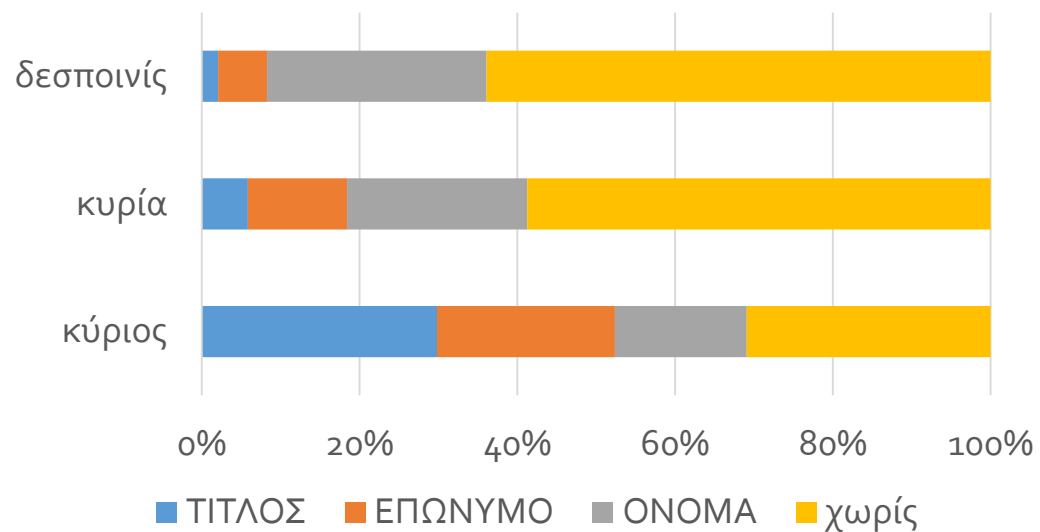

Λέξεις-κλειδιά σε κάθε δεκαετία I

- πρόεδρε: 133: κύριε _ (129), κυρ _ (2)
- αδερφέ: 135: βρε _ (40), μωρέ _ (30), ρε _ (8), ωχ _ (5),
_ μου (63),
μωρέ _ μου (29)

Λέξεις-κλειδιά σε κάθε δεκαετία I

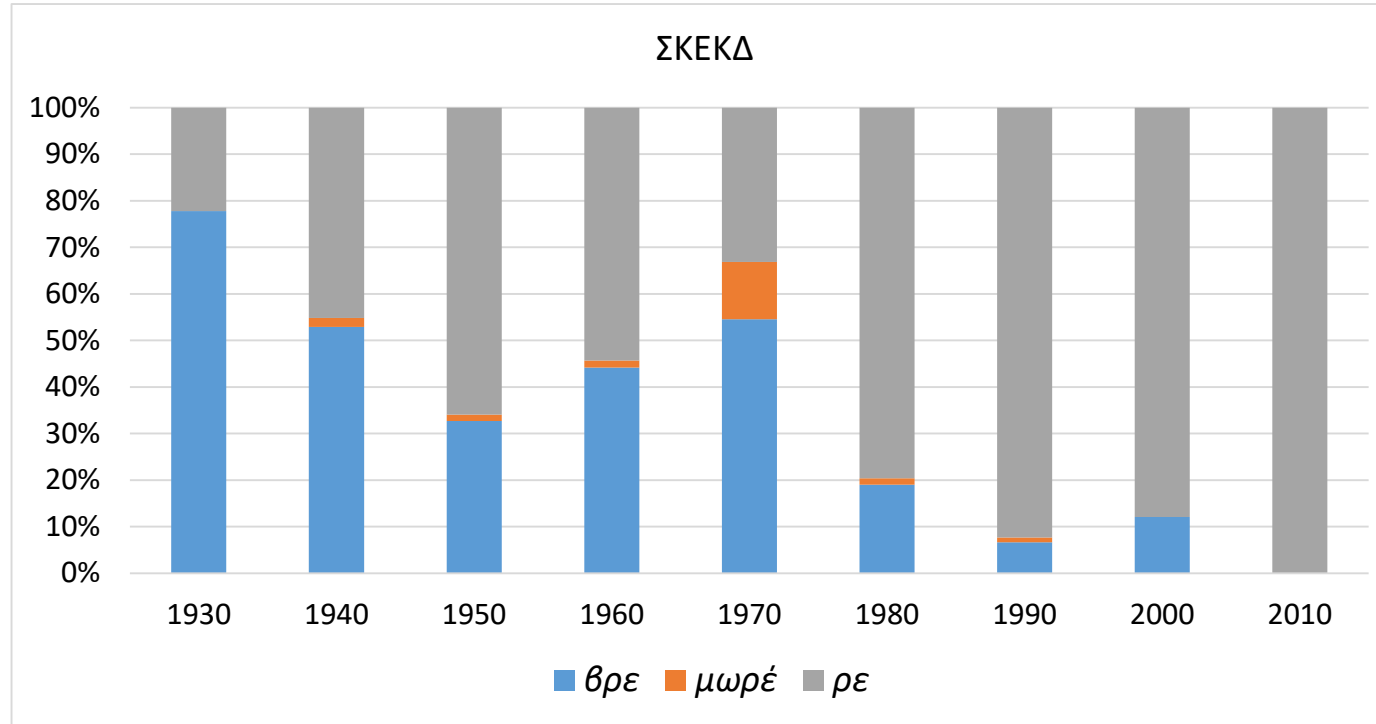
- δεσποινίς: ΤΙΤΛΟΣ: *διευθυντής, εξαδέρφη, κόρη, μάρτυς, φίλη, φοιτήτρια*

Λέξεις-κλειδιά σε κάθε δεκαετία II

	1930	1940	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010
ΔΕΙΚΤΕΣ ΟΙΚΕΙΟΤΗΤΑΣ				<i>βρε</i>	<i>μωρέ</i>	<i>ρε</i>	<i>ρε</i>	<i>ρε</i>	
ΟΙΚΕΙΟΤΗΤΑ ΜΕ ΛΕΞΕΙΣ- ΤΑΜΠΟΥ							<i>μαλακισμένο μαλάκα</i>	<i>μαλάκας γαμώ πούστη μαλάκα</i>	

> προς μεγαλύτερη οικειότητα με λέξεις-ταμπού

> από λιγότερο (βρε) σε περισσότερο προσβλητικά (ρε)
- μωρέ: συμβιβαστική «λύση» στη δεκαετία του 1970

Λέξεις-κλειδιά σε κάθε δεκαετία III

	1930	1940	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010
ΡΗΜΑΤΑ ΑΠΕΥΘΥΝΣΗΣ			<i>περάστε ορίστε</i>						
ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΥΓΕΝΕΙΑΣ	<i>ευχαριστώ</i>				<i>παρακαλώ</i>		<i>συγγνώμη</i>	<i>συγγνώμη</i>	<i>συγγνώμη</i>
ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΤΙΚΑ				<i>μάλιστα</i>			<i>έγινε</i>		<i>οκέι 'ντάξει</i>

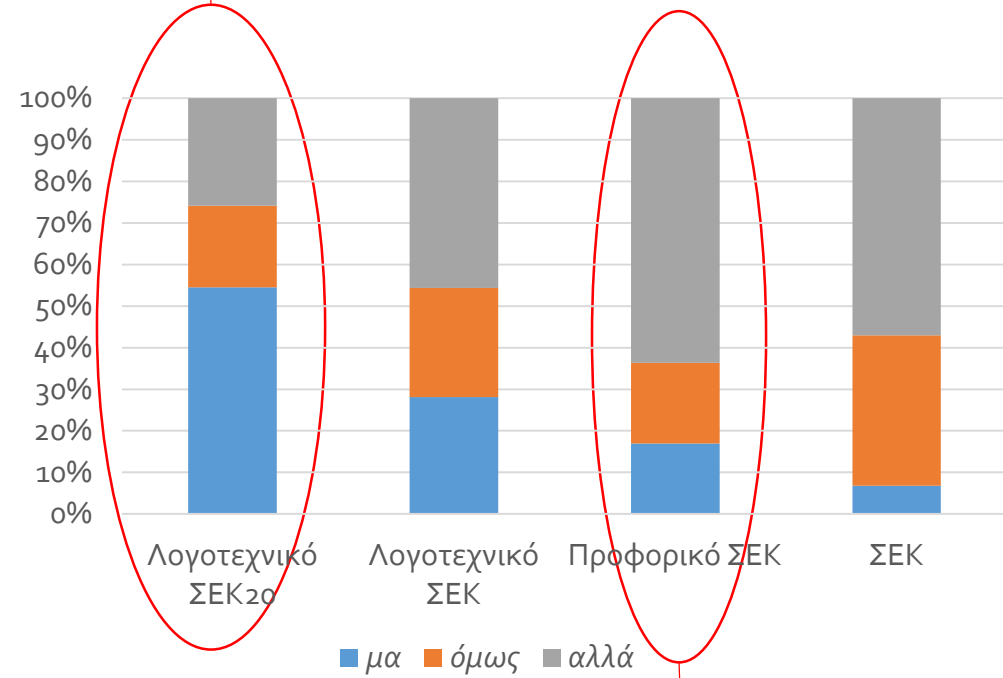
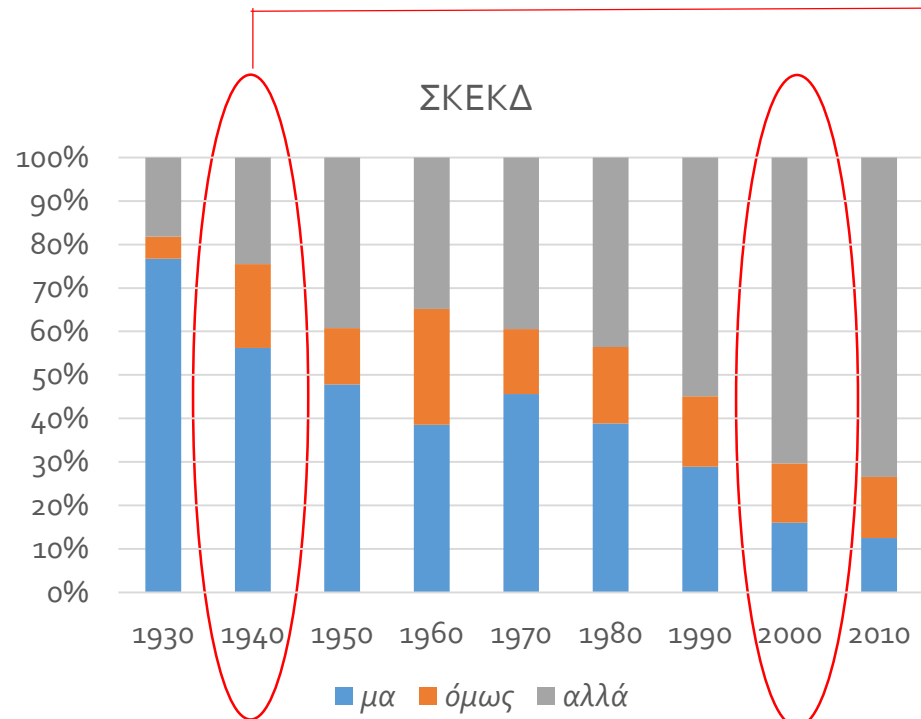
- > από επίσημες επιλογές ευγένειας σε τύπους αρνητικής ευγένειας
- > από επίσημα σε ανεπίσημα επιβεβαιωτικά στοιχεία

Λέξεις-κλειδιά σε κάθε δεκαετία IV

	1930	1940	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	μα	μα πως				ότι			

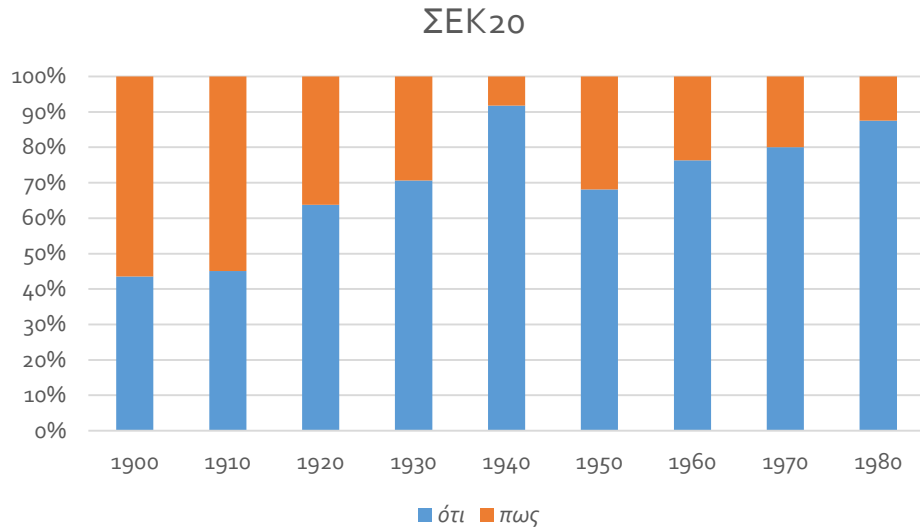
> Δείκτες προφορικότητας; (πρβλ. Formentelli 2014: 57)

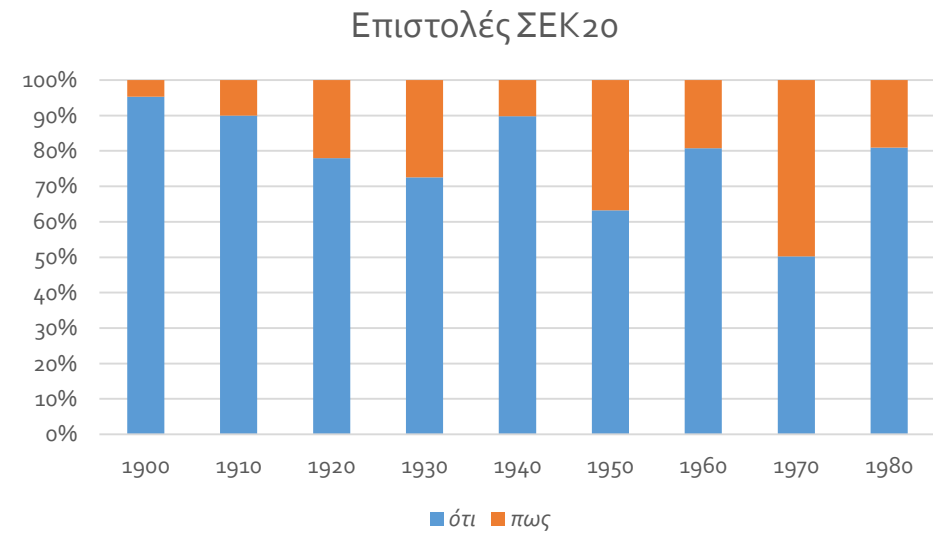
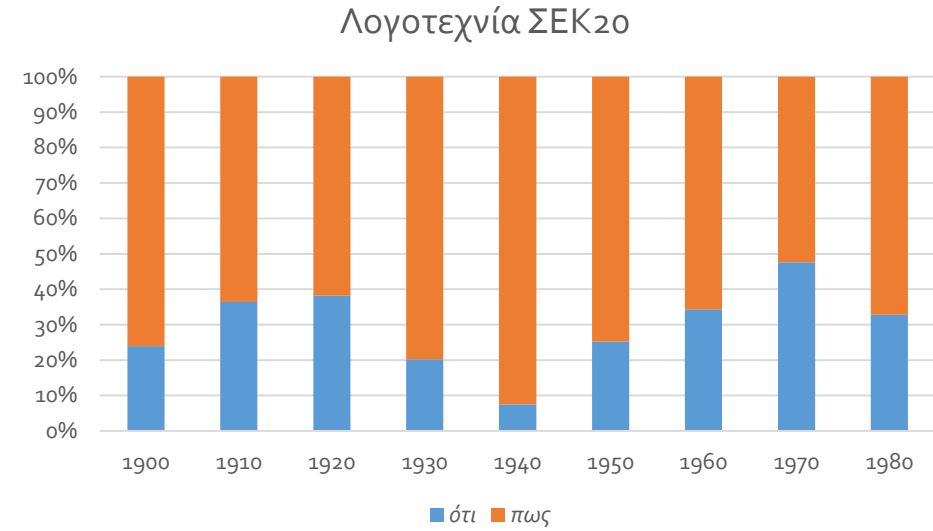

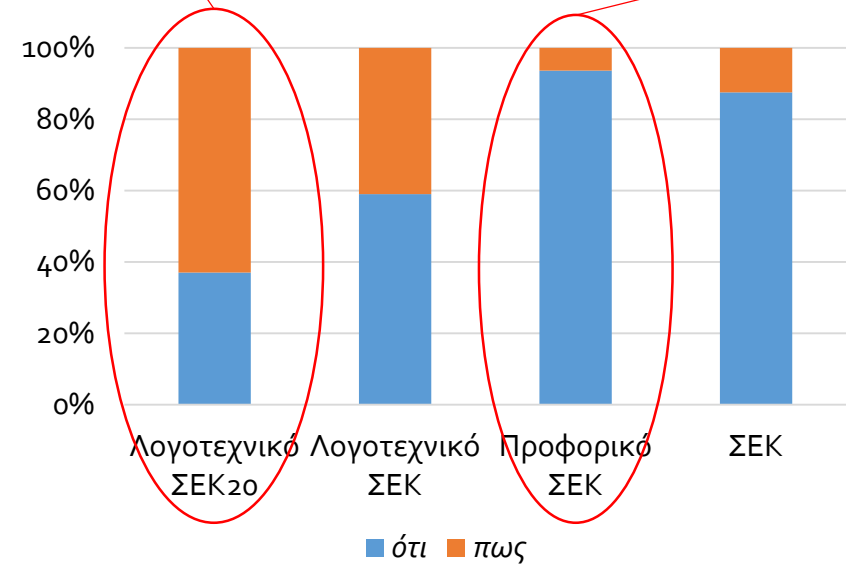
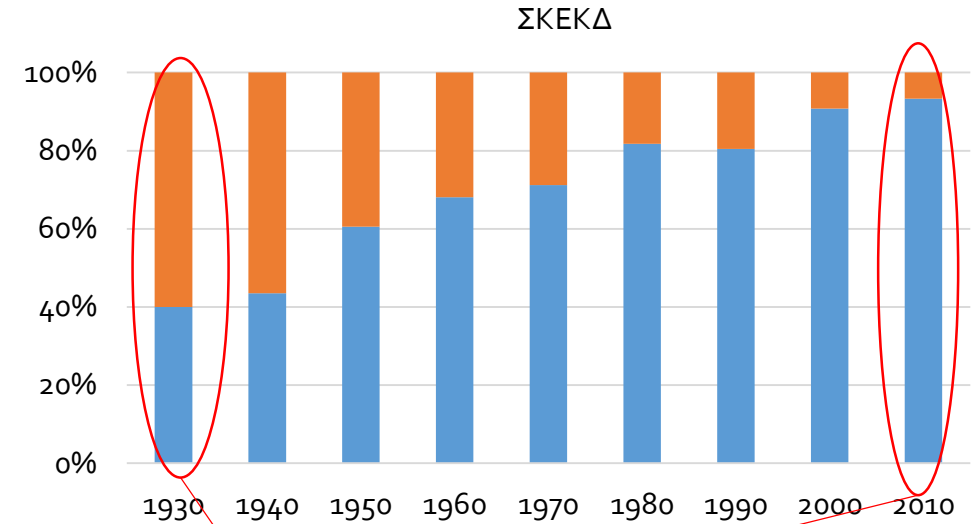
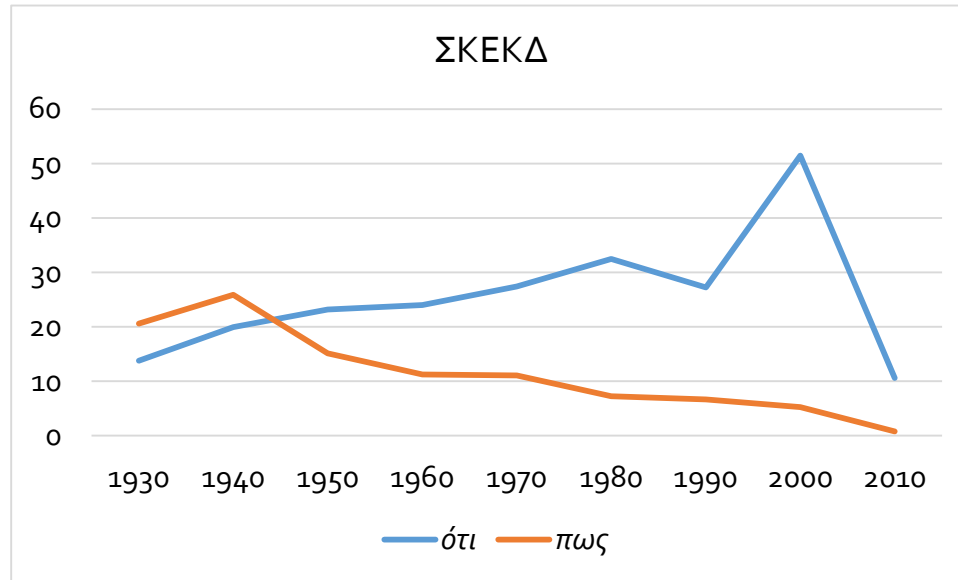
Διαφορά *ότι* και *πως*:

- ελεύθερη εναλλαγή (Ρούσσου 2006: 13)
- «Το *λόγιο ότι*, σπάνιο στην ποιητική γλώσσα, είναι και γενικά σπανιότερο από το ισοδύναμο *πως*» (Τριανταφυλλίδης 1941 [1991]: 396)
- *ότι*: «δηλώνει γνώμη, κρίση, αντικειμενική ή υποκειμενική» vs. *πως*: «για να δηλωθεί κάτι υποκειμενικό ή ανεπιβεβαίωτο» (Χαραλαμπάκης 2014)
- *ότι*: «κανονικά για να εκφράσει κτ. πραγματικό και αδιαμφισβήτητο· κατ' επέκταση όμως χρησιμοποιείται αδιακρίτως προς τον ειδικό σύνδεσμο *πως*» vs. *πως*: «κανονικά εκφράζει, ύστερα από ανάλογα ρήματα, την ίσως αμφίβολη ή ανεξακρίβωτη άποψη του υποκειμένου, κατ' επέκταση όμως χρησιμοποιείται αδιακρίτως προς τον ειδικό σύνδεσμο *ότι*» (ΛΚΝ 1998)

- πως: απουσιάζει από Ομιλίες, Ακαδημαϊκά, Νόμοι-Διοίκηση

Συμπεράσματα I

- Σημαντικές ομοιότητες με άλλες γλώσσες
π.χ. Baker (2010, 2011): μείωση σε επίσημους τρόπους απεύθυνσης (*Mr, Mrs, Miss, sir*) στα αγγλικά
- Σημαντικές ομοιότητες με έρευνα σε τηλεκινηματογραφικό λόγο
π.χ. offensive items more common in 1990s-2010s (Davies 2021)
“telecinematic language has become more informal” (Werner 2021: 63-64)
“film dialogues seem to be closer to [...] theatre than to [...] spontaneous speech” (Rossi 2011: 45)
more recent films “mirror spoken language more” than earlier ones (Forchini 2013: 522)

Συμπεράσματα II

Ίδιες γλωσσικές/πολιτισμικές τάσεις (π.χ. colloquialization, Mair 1997)

Ἡ «καθολική γλώσσα του κινηματογράφου (filmese)» (Levshina 2017: 336) (“highly situational and informal” Davies 2021: 22, “more dynamic social interaction” Levshina 2017: 335)

> Ανάγκη για διερεύνηση πραγματολογικών λειτουργιών (π.χ. “badinage vocatives”: Zago 2015, Mavromati 2021)

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Baker, P. (2010). Will Ms ever be as frequent as Mr? A corpus-based comparison of gendered terms across four diachronic corpora of British English. *Gender & Language* 4(1), 125-149.
- Baker, P. (2011). Times may change, but we will always have money: Diachronic variation in recent British English. *Journal of English Linguistics* 39(1), 65-88.
- Bednarek, M. (2012). 'Get us the hell out of here': Key words and trigrams in fictional television series. *International Journal of Corpus Linguistics*, 17(1), 35-63.
- Daltas, P. (1994). The concept of diglossia from Ferguson to Fishman to Fasold. In I. Philippaki-Warbuton, K. Nicolaidis & M. Sifianou (eds) *Themes in Greek Linguistics*. Amsterdam: Benjamins, 341-348.
- Davies, M. (2021). The TV and Movies corpora. Design, construction, and use. *International Journal of Corpus Linguistics* 26(1), 10-37.
- Ferguson, C. A. 1959. Diglossia. *Word* 15, 325-340.
- Forchini, P. (2013). A diachronic study of familiarizers ('man', 'guys', 'buddy', 'dude') in movie language. *Perspectives* 21(4), 504-525.
- Formentelli, M. (2014). Vocatives galore in audiovisual dialogue: Evidence from a corpus of American and British films. *English Text Construction* 7(1), 53-83.
- Fragaki, G. & Goutsos, D. (2018). The importance of genre in the Greek diglossia of the 20th century: A diachronic corpus study of recent language change. In R. Whitt (ed.) *Diachronic corpora, genre, and language change*. Amsterdam: Benjamins, 149-170

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Goutsos, D. (2010). The Corpus of Greek Texts: A reference corpus for Modern Greek. *Corpora* 5 (1), 29-44.
- Goutsos, D., Fragaki, G., Florou, I., Kakousi, V. & Savvidou, P. (2017). The Diachronic Corpus of Greek of the 20th century: Design and compilation. In Georgakopoulos, T. et al. (eds) *Proceedings of the 12th International Conference on Greek Linguistics*, (Volume 1, pp. 369-381). Edition Romiosini/CeMoG, Freie Universitat Berlin.
- Karalis, V. (2012). *A History of Greek Cinema*. London: Continuum.
- Levshina, N. (2017). Online film subtitles as a corpus: An n gram approach. *Corpora* 12(3), 311–338.
- Mair, C. (1997) Parallel corpora: A real-time approach to the study of language change in progress. In M. Ljung (ed.) *Corpus-Based Studies in English: Papers from the Seventeenth International Conference on English Language Research on Computerized Corpora (ICAME 17)*. Amsterdam: Rodopi, 195–209.
- McIntyre, D. (2012). Prototypical characteristics of Blockbuster movie dialogue: A corpus stylistic analysis. *Texas Studies in Literature and Language* 54(3), 402-425.
- Rossi, F. (2011) Discourse analysis of film dialogues Italian comedy between linguistic realism and pragmatic non-realism. In R. Piazza, M. Bednarek & F. Rossi (eds) *Telecinematic Discourse: Approaches to the Language of Films and Television Series*. Amsterdam: Benjamins, 21-46.
- Ρούσσου, Α. (2003). *Συμπληρωματικοί δείκτες*. Αθήνα: Πατάκης.
- Werner, V. (2021). A diachronic perspective on telecinematic language. *International Journal of Corpus Linguistics* 26(1), 38-70.
- Zago, R. (2015). “That’s none of your business, Sy”. The pragmatics of vocatives in film dialogue. In M. Dynel & J. Chovanec (eds) *Participation in Public and Social Media Interactions*. Amsterdam: Benjamins, 183-207.